

نقش مطالعه غیردرسی بر عملکرد تحصیلی و مهارت اجتماعی دانش آموزان دوره متوسطه

عباس قلناش^{۱*}، احمد رضا اوجی نژاد^۲، طاهره گندمکار^۳

(۱) استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آباده، گروه علوم تربیتی، آباده، ایران .

(۲) استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، گروه علوم تربیتی، مرودشت، ایران

(۳) دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

*نویسنده مسوول: gholtash578@yahoo.com

تاریخ دریافت مقاله ۹۱/۲/۱۲ تاریخ آغاز بررسی مقاله ۹۱/۴/۱۰ تاریخ پذیرش مقاله ۹۱/۵/۲۵

چکیده

هدف این پژوهش بررسی نقش مطالعه غیردرسی بر عملکرد تحصیلی و مهارت اجتماعی دانش آموزان دوره متوسطه بود. روش پژوهش توصیفی از نوع علی مقایسه ای بود و جامعه پژوهش دانش آموزان دوره متوسطه شهر بالاده در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بود که از میان آنها ۲۰۰ دانش آموز دختر و پسر به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای سنجش متغیرها از سه پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه عملکرد تحصیلی EPT فام و تیلور (۱۹۹۹)، پرسشنامه مهارت اجتماعی کرامتی (۱۳۸۱) و پرسشنامه محقق ساخته مطالعه غیردرسی. برای تجزیه و تحلیل یافته ها، علاوه بر روشهای آمار توصیفی از آزمون تی مستقل و یومان ویتنی استفاده شد و نتایج بدست آمده نشان داد که مطالعه غیردرسی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان و ابعاد آن اثر معنی داری ندارد ولی بر مهارت اجتماعی دانش آموزان اثر مثبت معنی دار دارد. همچنین عملکرد تحصیلی و مهارت اجتماعی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی داری ندارند.

کلید واژگان: مهارت اجتماعی، عملکرد تحصیلی، مطالعه غیردرسی.

مقدمه

ها کارکردهای مختلفی دارند. برخی، رشد بعد اجتماعی را تسهیل می کنند، برخی دیگر از مهارت ها در بافت بین فردی برای تقویت های غیر اجتماعی به کار می روند و برخی نیز مانع از بین رفتن تقویت های جاری می شوند (انگلیبرگ و اسجورگ^۳، ۲۰۰۴). با توجه به تنوع و تعدد مهارت های اجتماعی، تقسیم بندی های متعددی برای انواع آنها ارائه شده است. به عنوان مثال در یک تقسیم بندی کلی، مهارت اجتماعی شامل چهار نوع هستند که عبارتند از مهارت های پایه ای مثل مشاهده، مهارت های تعاملی، مهارت های عاطفی مانند تشخیص احساسات خود و مهارت های شناختی. (کانی و بیرن^۴، ۲۰۰۶). مهارت های شناختی مستلزم برخورد با مسئله، تشخیص مسئله، توجه

امروزه و همگام با توسعه زندگی اجتماعی، ارتباطات میان فردی و تعامل با سایر مردم، گسترش زیادی یافته، به نحوی که این ارتباطات و تعاملات تبدیل به یک شبکه اجتماعی شده است. این شبکه چنان بر زندگی ما تأثیرگذار است که نه تنها تصور خارج شدن از آن سخت می نماید، بلکه چگونگی برقراری تعامل اجتماعی و ورود در این شبکه، خود نیازمند نوعی از مهارت به نام مهارت اجتماعی است. مهارت اجتماعی در تعریفی که بر سر آن توافق کلی وجود دارد، عبارت است از: راهکارها، استراتژی ها و تکنیک های مورد نیاز در زندگی روزمره برای تعامل با سایر مردم (واکر و همکاران^۱، ۱۹۹۴). این مهارت

3 Engelberg .E, & Sjoberg .L.
4 Canney , c and byrne , a

1. Social skills
2 Walker&et all

ارتباط مثبت معنادار دارند و آشروود و توین^۴ (۲۰۰۲) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که از مهم‌ترین هدف خواندن متون ادبی تخیلی، گریز از فشارهای زندگی و خواندن به قصد لذت است. بری^۵ (۲۰۰۷) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که اگر دستاورد های علمی و مدرسه ای، انتظارات و آرزوهای شخصی را برآورد کند، باعث افزایش مطالعه کتب غیر درسی می شود.

به دلیل کمبود شواهد تجربی، مربیان، مشاوران و مسئولان با این مسئله رو به رو هستند که آیا مطالعه غیردرسی می تواند تأثیری بر مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی افراد داشته باشد؟ بررسی این مسئله از این رو اهمیت دارد که امروزه نوع ارتباط های اجتماعی اهمیت بسیار زیادی یافته اند و با اینکه بخش عمده ای از جمعیت کشورمان را دانش آموزان تشکیل می دهند، اما رفتارهای اجتماعی در همه دانش آموزان در حد مطلوب نیست (به نقل از عبدالله زاده، ۱۳۸۹). از طرف دیگر یکی از مهمترین مشکلاتی که در جامعه شاهد آن هستیم، مشکلات سازگاری، پرخاشگری، رفتارهای نابجای اجتماعی و مشکلاتی است که افراد در برقراری ارتباط و تعامل با یکدیگر دارند. وضعیت های مذکور تا حد زیادی به مهارت اجتماعی افراد مربوط می شود، زیرا همانگونه که یون سونگ^۶ (۲۰۰۹) اظهار نظر کرده است، مهارت های اجتماعی بر رفتارهای اجتماعی افراد تأثیرگذار هستند. به همین دلیل محققان مایلند بدانند که تا چه اندازه می توان از راه تشویق دانش آموزان به مطالعه غیردرسی، مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی آنها را تقویت نمود. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر مطالعه غیر درسی بر مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان، فرضیه های زیر را مدنظر قرار داده است:

۱- بین عملکرد تحصیلی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند، تفاوت معناداری وجود دارد.

به راه حل های متفاوت، انتخاب یکی از راه حل ها و ارزیابی از نتیجه کار است. هر چه آدمی بهتر بتواند به این مقتضیات پاسخ مثبت بدهد، قدرت سازگاری و بهداشت اجتماعی او بهتر خواهد بود (کارتلج و میلبرن، ترجمه نظری نژاد، ۱۳۸۶، ص ۲۴). بنابراین معمولاً چنین فرض می شود که تقویت بعد شناختی، مهارت اجتماعی افراد را توسعه می دهد. بسیاری بر این عقیده اند که مهمترین مکان برای اجتماعی شدن و کسب مهارت های اجتماعی، مدرسه است. در مدرسه مهارت های اجتماعی با فعالیت علمی و درسی دانش آموزان در هم آمیخته است (زینوس و همکاران، ۲۰۰۷). به عنوان مثال البوت و همکاران^۲ (۲۰۰۴) نشان دادند که کمبود مهارت های اجتماعی، تأثیر منفی بر عملکرد تحصیلی^۳ دانش آموزان دارد. عملکرد تحصیلی، خود یکی از مهمترین مسایل نظام آموزش و پرورش است و منظور از آن تمامی درگیری های دانش آموزان در محیط مدرسه است که شامل خود کارآمدی، تأثیرات هیجانی، برنامه ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش می باشد (درتاج، ۱۳۸۴). چون در مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی بر بعد شناختی دانش آموزان تأکید زیادی می شود، معمولاً چنین فرض می شود که مطالعه غیردرسی به عنوان عاملی که بعد شناختی افراد را تقویت می نماید، بر مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان اثرگذار است. اما واقعیت این است که شواهد تجربی اندکی برای تأیید این فرض در دست است. به عنوان مثال کراشن (۱۹۹۸)، به نقل از فناویز چی و داورپناه، ۱۳۸۶، ص ۴۶) و همپاری (۱۳۸۱)، به نقل از یارعلی، ۱۳۸۲، ص ۷) نشان دادند که بین مطالعه غیردرسی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معنادار وجود دارد. دانش آموزانی که گروه مرجع آنها اندیشمندان و شخصیت های علمی هستند در مقایسه با دیگر دانش آموزان مهارت اجتماعی بیشتری دارند (زنکنه، ۱۳۸۲، ص ۳۸). و ظهیری ناو و رجبی (۱۳۹۰، ص ۱۵۳) نیز به این نتیجه دست یافتند که رشد اجتماعی و مطالعه با هم

5. Bray B.M

6. Young ji Yoon Sung

1Zinus,Bleedworth,Weissberg,Walberg

2 Elliott, S. N., DiPerna, J. C., Mroch, A. A., & Lang

3. Academic Performance

4. Usher wood, Bob and Toyne, Jackie

آزمون عملکرد تحصیلی را به روش آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۴ برآورد نمود. در پژوهش حاضر برای تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و مقدار ۰/۸۸ بدست آمد.

پرسشنامه محقق ساخته ویژگی های دموگرافی و مطالعه غیردرسی

پرسشنامه مطالعه غیردرسی، محقق ساخته و مبتنی بر مهمترین عوامل تعیین کننده مطالعه غیردرسی است. این پرسشنامه دارای ۲۸ سوال است. هر سوال به طریق طیف بندی لیکرت دارای ۵ گزینه می باشد. برای تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار ۰/۹۱ بدست آمد.

روش اجرا

پس از اجرای پرسشنامه ها، براساس نمره پرسشنامه مطالعه غیردرسی، دانش آموزان به دو گروه دارای مطالعه غیردرسی و بدون مطالعه غیردرسی تقسیم گردیدند. مبنای تقسیم بندی دانش آموزان به دو گروه، نمره میانگین حاصل از اجرای پرسشنامه در کل نمونه بود. با توجه به اینکه نمره میانگین در کل نمونه ۸۹.۱۱ بدست آمد، همین نمره به عنوان برش دانش آموزان به دو گروه دارای مطالعه غیردرسی و بدون مطالعه غیردرسی انتخاب گردید.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

برای تحلیل داده های توصیفی از آمار توصیفی نظیر شاخص های میانگین و انحراف معیار استفاده شده است و برای پاسخگویی به فرضیه های پژوهش از آزمون t مستقل استفاده گردید.

۲- بین مهارت اجتماعی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند، تفاوت معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش توصیفی از نوع علی، مقایسه ای بود که در آن اثرگذاری مطالعه غیردرسی بر روی مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان بررسی گردید. جامعه پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دوره متوسطه شهر بالاده در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بود که مطابق آمار تعداد آنها ۸۱۴ نفر بودند. که تعداد ۲۰۰ دانش آموز به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش

در تحقیق حاضر از سه پرسشنامه استفاده گردید. پرسشنامه مهارت اجتماعی کرامتی (۱۳۸۳) که دارای ۴۰ سوال است. هر سوال دارای سه گزینه می باشد. به پاسخ بلی (۰/۵ نمره) گاهی اوقات (۰/۲۵) و پاسخ خیر (صفر) داده می شود. در مورد برخی از سوالات که به عنوان سوال کنترل تلقی می شوند، روش نمره دهی برعکس است. این آزمون ابتدا توسط کرامتی اعتباریابی شد و ضریب پایایی ۰/۸۹ به دست آمد. در پژوهش حاضر برای تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و مقدار ۰/۷۹ بدست آمد.

پرسشنامه عملکرد تحصیلی EPT^۱ فام و تیلور^۲

(۱۹۹۹)

این پرسشنامه اقتباسی از پژوهش های فام و تیلور (۱۹۹۹) است و شامل ۴۸ سؤال ۵ گزینه ای به طریق طیف بندی لیکرت است. در تاج (۱۳۸۴) در تحقیق خود، میزان پایایی

جدول ۱: مقایسه عملکرد تحصیلی دانش آموزان دو گروه

گروه ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار
بدون مطالعه غیردرسی	۱۰۰	۱۵۷/۴۲	۲۳/۲۷
دارای مطالعه غیردرسی	۱۰۰	۱۶۰/۸۴	۲۳/۹۵
کل	۲۰۰	۱۵۹/۱۳	۲۳/۱۲

جدول ۲: مقایسه مهارت اجتماعی دانش آموزان دو گروه.

گروه ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار
بدون مطالعه غیردرسی	۱۰۰	۱۳/۳۹	۲/۵۸
دارای مطالعه غیردرسی	۱۰۰	۱۴/۳۹	۲/۰۹
کل	۲۰۰	۱۳/۸۹	۲/۳۹

جدول ۳: مقایسه نمره پرسشنامه مطالعه غیردرسی دانش آموزان دو گروه

گروه ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار
بدون مطالعه غیردرسی	۱۰۰	۷۳/۵۷	۱۲/۰۸
دارای مطالعه غیردرسی	۱۰۰	۱۰۴/۶۶	۱۱/۱۷
کل	۲۰۰	۸۹/۱۱	۱۹/۴۳

جدول ۴: میزان مطالعه غیردرسی روزانه کل دانش آموزان و میانگین عملکرد درسی آنها

میزان مطالعه غیر درسی در روز	تعداد	میانگین عملکرد درسی
بدون مطالعه تا کمتر از ربع ساعت	۸۵	۱۵۶/۱
ربع ساعت تا نیم ساعت	۴۵	۱۶۷/۰۷
نیم ساعت تا یک ساعت	۲۸	۱۶۱/۰۷
یک ساعت تا دو ساعت	۱۸	۱۵۲/۹
بیش از دو ساعت	۲۳	۱۵۶/۴

جدول ۵: آزمون لوین

p-leven	F-leven
۰.۵۹۹	۰.۲۷۷

جدول ۶: نتایج آزمون تی دو جامعه مستقل عملکرد تحصیلی دانش آموزان دو گروه

گروه ها	تفاوت میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
بدون مطالعه غیردرسی	۳/۴۲	۱/۰۴	۱۹۸	۰/۲۹۷
دارای مطالعه غیردرسی				

جدول ۷: آزمون لوین

p-leven	F-leven
۰.۴۵	۰.۵۵

جدول ۸: نتایج آزمون تی دو جامعه مستقل مهارت اجتماعی دانش آموزان دو گروه

گروه ها	تفاوت میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
بدون مطالعه غیردرسی	۰/۹۹	۳/۰۰	۱۹۸	۰/۰۰۳
دارای مطالعه غیردرسی				

یافته ها

یافته های توصیفی

یافته های استنباطی

فرضیه ۱. بین عملکرد تحصیلی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند، تفاوت معناداری وجود دارد.

همان طور که در جدول ۵ مشاهده می شود مقدار p آزمون لوین (۰.۲۷۷) بیشتر از ۵ درصد است، پس واریانس عملکرد تحصیلی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند در سطح ۵ درصد تفاوت معنی داری ندارند.

جدول ۶ نشان می دهد که بین عملکرد تحصیلی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند تفاوت معنی دار وجود ندارد. $(t=1.04, n=198, p > 0.05)$. بنابراین فرضیه صفر تأیید و فرضیه تحقیق رد می شود.

فرضیه ۲. بین مهارت اجتماعی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند، با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند، تفاوت معناداری وجود دارد.

همان طور که در جدول ۷ مشاهده می شود مقدار p آزمون لوین (۰.۵۵) بیشتر از ۵ درصد است، پس واریانس مهارت اجتماعی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند در سطح ۵ درصد تفاوت معنی داری ندارند.

جدول ۸ نشان می دهد که بین مهارت اجتماعی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند تفاوت معنی دار وجود دارد. $(t=3.00, n=198, p < 0.05)$. بدین صورت که مهارت اجتماعی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند بیش

از دانش آموزانی است که مطالعات غیردرسی ندارند. بنابراین فرضیه دوم تحقیق تأیید می گردد.

بحث و نتیجه گیری

فرضیه ۱. بین عملکرد تحصیلی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند، تفاوت معناداری وجود دارد.

یافته حاصل از فرضیه ۱ حاکی از آن است که مطالعه غیردرسی به طور معنی دار، تأثیری بر عملکرد تحصیلی ندارد. برای این یافته پژوهش همسویی یافت نشد، اما با پژوهش همیاری (۱۳۸۱، به نقل از یارعلی، ۱۳۸۳، ص ۷) و کراشن (۱۹۹۸) ناهمسو است. شاید به عنوان یک نتیجه گیری نه چندان معتبر چنین استنباط شود که اصولاً مطالعه غیردرسی و عملکرد تحصیلی دو مقوله مجزا و بی ارتباط هستند. اما چنین نتیجه گیری علاوه بر اینکه چندان با باور و انتظار عمومی سازگار نیست با منابع نظری نیز همخوانی ندارد و توسط تحقیقات تجربی پیش از خود نیز حمایت نمی گردد. حال سؤال مهم این است که چرا پژوهش حاضر همسو با پژوهش های پیشین نبوده است؟ و چرا مطالعه غیردرسی تأثیر مثبت معناداری بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان نگذاشته است؟ برای پاسخ به این سؤال ها و تبیین فرضیه ۱ می توان از چهار جنبه کلی زیر به عنوان عوامل احتمالی مؤثر در نتیجه حاصل صحبت نمود.

الف- نقش بیشتر سایر عوامل در عملکرد تحصیلی. واقعیت این است که عوامل بسیار زیادی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان اثرگذار هستند. این عوامل مطابق با نظر وانگ و همکاران (۱۹۹۳) در سه گروه عوامل خانوادگی، آموزشگاهی و فردی تقسیم بندی می شوند. با توجه به اینکه عوامل فوق، اثرگذاری زیادی بر عملکرد

درسی، حفظ دروس و... می شوند که مجال زیادی برای مطالعه غیردرسی پیدا نمی کنند و یا حتی ممکن است مطالعه غیردرسی را مزاحم موفقیت درسی خود احساس نمایند.

احتمال دیگر این است که محتوای کتب و منابع درسی با علائق، نیازها و انگیزه های مطالعاتی دانش آموزان همخوانی زیادی ندارد. برخی از دانش آموزان به این دلیل به مطالعه غیردرسی می پردازند که مطالعه کتب درسی علائق، نیازها و انگیزه های درونی آنها را تامین نمی نماید. دانش آموزی را تصور کنید که علاقه زیادی به مطالعه کتب ادبی غیردرسی مثل داستان، رمان، شعر دارد و از مطالعه خود نه تنها لذت می برد بلکه یادگیری ادبی نیز دارد. اما برای سنجش عملکرد تحصیلی وی در مدرسه فقط از چهارچوب کتب درسی و قواعد ادبی (که وی علاقه چندانی به آنها ندارد) سوال می شود.

برای تأیید نتیجه گیری های فوق دو دلیل می توان ارائه داد. دلیل اول استناد به نتیجه تحقیق بری^۲ (۲۰۰۷) است. وی در تحقیق خود به این نتیجه رسید که اگر دستاورد های علمی و مدرسه ای، انتظارات و آرزوهای شخصی را بر آورد کند، باعث افزایش مطالعه کتب غیر درسی می شود. دلیل دوم از استناد به جدول ۴ حاصل می شود. این جدول به ما نشان می دهد دانش آموزانی که بیشترین عملکرد تحصیلی را دارند (۱۶۷.۰۷) روزانه ربع ساعت تا نیم ساعت مطالعه غیردرسی دارند. در حالی که دانش آموزانی که روزانه بیش از دو ساعت مطالعه غیردرسی دارند، عملکرد تحصیلی کمتری (۱۵۶.۴) دارند. به نظر می رسد در نظام آموزش و پرورش ما تفاوت های فردی چندان در نظر گرفته نمی شود. دانش آموزان علائق، سلیق و نیازهای متفاوتی دارند و بر همان اساس ممکن است به مطالعه غیردرسی بپردازند اما برای سنجش عملکرد تحصیلی همه آنها فقط یک ملاک و معیار وجود دارد یعنی کتب درسی.

تحصیلی دارند و در پژوهش حاضر امکان کنترل آنها وجود نداشت، این احتمال وجود دارد که در حضور آنها مطالعه غیردرسی نتوانسته، سهم معنی داری از اثرگذاری بر عملکرد تحصیلی را به خود اختصاص دهد.

ب- عوامل مربوط به میزان و نوع مطالعه غیردرسی دانش آموزان. میزان و نوع مطالعه غیردرسی دانش آموزان را نیز می توان در بروز یافته حاضر مؤثر دانست. این مطلب را می توان از سه منظر زیر بررسی کرد:

اول: در صورتی می توان اثرگذاری مطالعه غیردرسی بر عملکرد تحصیلی را مشخص نمود که مطالعه غیردرسی جایگزین مطالعه درسی نگردد. به عنوان مثال دانش آموزی که نیم ساعت مطالعه درسی و نیم ساعت مطالعه غیردرسی دارد، در عملکرد تحصیلی و در شرایط برابر موفق تر از دانش آموزی نیست که یک ساعت مطالعه درسی دارد. بنابراین دانش آموزانی که مطالعه غیردرسی بیشتری دارند، به این دلیل از نظر عملکرد تحصیلی موفق تر نیستند، که احتمالاً مطالعه درسی کمتری دارند و افزایش مطالعه غیردرسی موجب کاهش مطالعه درسی آنها شده است.

دوم: تعدادی از تحقیقات نشان می دهند که برخی از دانش آموزان مطالعه تفننی دارند. این گونه مطالعه سهم مهمی در عملکرد تحصیلی ایفا نمی کند، بلکه بیشتر به فرد آرامش می دهد (شریعتی، ۱۳۷۴، ص ۳۴). خواندن طنز، داستان جنائی و تخیلی ... از این جمله اند. همانگونه که آشروود و توین^۳ (۲۰۰۲) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که از مهم ترین هدف خواندن متون ادبی تخیلی، گریز از فشارهای زندگی و خواندن به قصد لذت است.

ج- عوامل مرتبط با ساختار نظام آموزش و پرورش و کتب درسی. برخی از عوامل مؤثر در نتیجه حاصل از فرضیه ۱، به ساختار و نظام آموزش و پرورش ما برمی گردد. مثلاً حجم زیاد کتب درسی، تأکید نظام آموزش و پرورش بر کتب درسی و نمره از این جمله است. می توان چنین به مسئله نگاه کرد که دانش آموزانی که عملکرد تحصیلی موفقتری دارند، چنان برای موفقیت درسی، درگیر کتب

2. Bray B.M

1. Usher wood, Bob and Toyne, Jackie

خود کنترل شناختی دارند (هارجی و همکاران، ۱۳۹۰). یعنی کسی که از لحاظ اجتماعی کمبود مهارت دارد، ممکن است عناصر اصلی مهارت اجتماعی را فرا گرفته باشد، اما از فرایندهای فکری لازم برای استفاده از این عناصر در تعاملات خود بی بهره باشد. با توجه به نقش مطالعه غیردرسی در تقویت فرایندهای فکری (استیگر، ترجمه سپرده، ۱۳۷۷، ص ۱۶)، می توان اثر مطلوب مطالعه غیردرسی را در مهارت اجتماعی پذیرفت.

همچنین براساس نظریه یادگیری اجتماعی نیز می توان در مورد فرضیه دوم بحث کرد. به طور معمول، دانش آموزانی که اهل مطالعه هستند، بیش از سایرین، اندیشمندان و شخصیت های علمی و فرهنگی را به عنوان الگوی خود انتخاب می نمایند. انتخاب چنین الگویی در مهارت اجتماعی افراد اثرگذار است. مطابق نظر ظهیری ناو و رجبی (۱۳۹۰)، در بسیاری از موارد هنگامی که فرد کتابی را می خواند، با شخصیت، مضمون یا رویدادی که درون کتاب رخ داده همانندسازی می کند. و در بعضی سطوح، در تجربه های شخصیت ها سهیم می شود و باورها و تفکرات و عواطف آنها را به خود نسبت می دهد. این فرایند به طور کلی مهارت اجتماعی فرد را در پی خواهد داشت. تحقیقات نیز نشان داده اند که دانش آموزانی که گروه مرجع آنها اندیشمندان و شخصیت های علمی هستند در مقایسه با دیگر دانش آموزان مهارت اجتماعی بیشتری دارند (زنکنه، ۱۳۸۲، ص ۳۸). از طرفی دیگر، بسیاری از منابع غیردرسی به صورت آگاهانه و مستقیم، ارزش ها، هنجارها، نگرش ها و الگوهای مطلوب اجتماعی و مهارت های لازم برای زندگی در اجتماع را به افراد آموزش می دهند. براساس نظریه یادگیری اجتماعی، نوجوانان و جوانان با مشاهده و یا مطالعه این الگوها و ارزش ها به تقلید و فراگیری از آنها پرداخته و بدین ترتیب مهارت اجتماعی خود را افزایش می دهند.

علاوه بر دیدگاه شناختی و یادگیری محیطی، از یک طریق مستقیم نیز می توان به تبیین اثرگذاری مطالعه غیردرسی بر مهارت اجتماعی پرداخت. زیرا یکی از اثرات

د- سایر عوامل. در تحقیق حاضر نقش اینترنت و سایر رسانه های تصویری و دیجیتالی به عنوان منابع غیردرسی در نظر گرفته نشده است. بنابراین این احتمال وجود دارد که دانش آموزانی که مطالعه غیردرسی در مفهوم شناخته شده خود (کتاب) ندارند، از راه های دیگر و از جمله اینترنت و ... نیاز خود را به مطالعه غیردرسی برآورده می کنند. این امر سبب می شود در عملکرد تحصیلی دو گروه تفاوت معنی دار مشاهده نشود.

فرضیه ۲. بین مهارت اجتماعی دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی دارند، با دانش آموزانی که مطالعات غیردرسی ندارند، تفاوت معناداری وجود دارد. این یافته با پژوهش ظهیری ناو و رجبی (۱۳۹۰، ص ۱۵۳) همسو است و پژوهش ناهمسویی در این زمینه یافت نشد.

همانگونه که پیش از این گفته شد، در توضیح و تبیین مهارت اجتماعی می توان از دیدگاه های متفاوتی (روانشناختی، شناختی، محیطی و...) به آن نگاه کرد. هر یک از این دیدگاه ها، در زمینه معینی توجیه کننده مهارت اجتماعی افراد می باشند و مهارت اجتماعی را باید محصول تعامل عوامل فوق دانست. در تبیین فرضیه دوم می توان از همین نکته شروع کرد و اثرگذاری مطالعه غیردرسی را بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، محصول تعامل چندین عامل دانست. که البته به نظر می رسد، محوریت بحث در اینجا با رویکرد شناختی است. در نظریه های شناختی، عامل اصلی بوجود آورنده و نگهدارنده مهارت اجتماعی را فرایند شناختی، یعنی افکار، قدرت استنباط، مهارت حل مسئله و ادراکات فرد به حساب می آورند (کارتلیج و میلبرن، ۱۳۸۶). از طرفی دیگر، مطالعه غیردرسی سبب افزایش دانش، آگاهی، شناخت، تجربه و مهارت فرد می شود (استیگر، ترجمه سپرده، ۱۳۷۷، ص ۱۵). بنابراین به دلیل افزایش مهارت شناختی دانش آموزانی که مطالعه غیردرسی دارند، افزایش مهارت اجتماعی آنها قابل توجیه است. علاوه بر این، یکی از ویژگی های مهارت اجتماعی این است که افراد ماهر بر مهارت های اجتماعی

- Bray B.M.(2007). *The influence of academic achievement on a college student's self-esteem*. Available from:<http://clearinghouse.missouriwestern.edu/>
- Canney , c and byrne , a (2006). evaluating circle . time as a support to social skills development – reflections on a journey in school- based Research. *British journal of special education* . vol. 33 Nolpp.
- Elliott, S. N., DiPerna, J. C., Mroch, A. A., & Lang, S. C. (2006). Prevalence and Patterns of Academic Enabling Behaviors: An Analysis of Teachers' and Students' Ratings for a National Sample of Students. Research Brief. *School Psychology Review*, 33(2), 302-309.
- Engelberg .E, & Sjoberg .L. (2004). Emotional. In telligence, Affect intensity and social adjustment . *personality and individual differences*. Vol 37 pp 533- 542 .
- Usher wood, Bob and Toyne, Jackie (2002). The Value and Impact of Reading Imaginative Literature. *Journal of Librarianship and Information Science*, Vol. 34, No. 33-41.
- Wang, M. C., Haertel, G. D., & Walberg, H. J. (1993). Toward a Knowledge Base for School Learning. *Review of Educational Research*, 63(3), 249-294.
- Walker, H. M., Schwarz, I. E., Nippold, M. A., Irvin, L. K., & Noell, J. W. (1994). *Social Skills in School-Age Children and Youth: Issues and Best Practices in Assessment and Intervention*. Topics in Language Disorders, 14(3), 70-82.
- Young ji Yoon Sung (2009). *The Effect of Social Skills on Academic Achievement of Linguistically Diverse Elementary Students* . Concurrent and Longitudinal Analysis- Blacksburg, Virginia
- Zins, J. E., Bloodworth, M. R., Weissberg, R. P., & Walberg, H. J. (2007). The scientific base linking social and emotional learning to school success. *Journal of Educational & Psychological Consultation*, 17(2), 191-210.

مطالعه غیردرسی، ایجاد تفاهم، توسعه روابط اجتماعی و درک مشکلات دیگران است که خود یک نوع مهارت اجتماعی است.

منابع

- استیگر، رالف سی. (۱۳۷۷). راه های تشویق به مطالعه. ترجمه پروانه سپرده. تهران، دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه های عمومی کشور.
- درتاج، فریبرز. (۱۳۸۴). بررسی شبیه سازی ذهنی فرایندی و فرآورده ای بر بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان. اندیشه های نوین تربیتی. دوره یک. شماره ۳ و ۲. تابستان و پاییز ۸۴.
- زنگنه، محمد. (۱۳۸۲). بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر جامعه پذیری نوجوانان و جوانان، مجله نامه پژوهش فرهنگی، سال هشتم، دوره جدید، شماره ۷، صص ۵۸-۲۹.
- شریعتی، مصطفی (۱۳۷۴). انواع مطالعه و علت های انجام آن. *ماهنامه تربیت*، سال دهم، شماره ۸، صص ۳۵-۳۱.
- ظهیری ناو، بیژن و رجیبی، سوران. (۱۳۹۰). بررسی رابطه ی کتاب خوانی و رشد اجتماعی در دانش آموزان. *مجله ی علمی پژوهشی مطالعه ادبیات کودک*، سال دوم. شماره ی اول. بهار و تابستان. ۱۳۹۰. صص ۱۶۵-۱۴۶.
- عبدالله زاده، رقیه. (۱۳۸۹). مطالعه ی برنامه ی درسی کسب شده و برنامه ی درسی طراحی شده ی مهارت های اجتماعی در کتاب های مطالعات اجتماعی و مهارت های زندگی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کردستان.
- قنایزچی، محمدعلی و داوودپناه، محمدرضا. (۱۳۸۶). بررسی عوامل تسهیل کننده و بازدارنده مطالعه و رابطه نگرش به مطالعه و کتابخوانی با الگوی انگیزشی مزلو. *فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی*. شماره ۴۰، جلد ۱۰، صص ۶۰-۴۶.
- کارتاج، جی و میلبرن، جی اف. (۱۳۸۶). *آموزش مهارت های اجتماعی به کودکان*. ترجمه محمدحسین نظری نژاد، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ ششم.
- کرامتی، هادی و شهرآزای، مهرانز. (۱۳۸۳). بررسی نقش خودکارآمدی ادراک شده در عملکرد ریاضی. *مجله نوآوری های آموزشی، زمستان ۱۳۸۳، شماره ۱۰، صص ۱۱۵-۱۰۳*.
- هارجی، اون؛ ساندرز، کریستین و دیکسون، دیوید. (۱۳۹۰). *مهارت های اجتماعی در ارتباطات میان فردی*. ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت، تهران، انتشارات رشد..
- یارعلی، جواد. (۱۳۸۲). *بررسی نگرش مدیران مدارس نسبت به مطالعه ی غیردرسی دانش آموزان شهر اصفهان*. طرح تحقیقاتی، سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان، شورای تحقیقات.

Quarterly Journal of Educational Psychology

Islamic Azad University Tonekabon Branch

Vol. 3, No. 3, fall 2011, No 11

Journal of Educational
Psychology

The role of extracurricular academic performance and social skills to high school students

Gholtash, Abbas¹; OjiNejad, Ahmadreza²; Gandomkar, Tahereh³

- 1) Assistant Professor. Islamic Azad University . Abadeh Branch. Department of Educational Sciences; Abadeh, Iran
- 2) Assistant Professor. Islamic Azad University . Marvdasht Branch. Department of Educational Sciences; Marvdasht, Iran
- 3) M.A Degree Curriculum Field. IAU Marvdasht Branch.

*Corresponding author: gholtash578@yahoo.com

Abstract

The present study aims to investigate the role of extra-curricular studying on the educational performance and social skills of high school students. The study design was descriptive and to be more specific, causal-comparative. The population of this study was 814 students from Baladeh city in 2012-2013 school year. 200 students were selected from this population through random sampling with gender as a variable for selection. To assess the variables three questionnaires were used including: Fam & Taylor (1999) EBT educational performance questionnaire, Keramati (2001) social skills questionnaire and a researcher-constructed extra-curricular studying questionnaire. Descriptive statistics, Independent T-Test and Mann-Whitney U test were used to analyze the data. The analyses revealed that extra-curricular studying has no significant effect on the educational performance of the students but it has a significant positive effect on their social skills. Moreover, no significant difference between the educational performance and social skills of the male and female students was observed.

Key words: Social skills, educational performance, extra-curricular studying
